

L'abandonament al batxillerat i als cicles formatius de grau mitjà

RESUM EXECUTIU

Adrián Zancajo
Carlos Bueno

Més de 13.000 alumnes abandonen cada any el batxillerat i la formació professional

Un informe de la Fundació Bofill aporta per primer cop dades d'una etapa fins ara poc analitzada i que l'indicador europeu d'abandonament no permet capturar

- **CFGM:** l'abandonament es produeix sobretot als cicles de grau mitjà. Només al curs 2020-2021, un 14,8% de l'alumnat de CFGM va deixar els estudis sense aconseguir el títol, mentre que al batxillerat ho va fer un 4,7%.
- **Alta concentració:** l'abandonament és un problema especialment greu en determinats centres. Un 25% dels centres de CFGM i un 22% dels de batxillerat tenen nivells alts o molt alts d'abandonament.
- **Primer curs:** dos terços de tot l'abandonament que es produeix en un any als CFGM i al batxillerat es dona al primer curs, un indicador dels dèficits d'orientació.
- **Perfils:** els dèficits del sistema afecten especialment els nois i l'alumnat amb nacionalitat estrangera o amb alguna necessitat específica, que abandonen per sobre de la mitjana.
- **Continuïtat:** l'alumnat de més edat té una taxa d'abandonament de més del 20% i, qui interromp i reprèn els estudis té més probabilitats d'abandonar.
- **Propostes:** les dades demostren que és imprescindible prioritzar la continuïtat al sistema. L'informe proposa mesures que evitin les interrupcions, reforcin les competències i es focalitzin als centres amb més abandonament:

- 1 Un **sistema de beques** d'entre 9.000€ i 6.000€ l'any en funció de la situació socio-econòmica.
- 2 Una **orientació individualitzada**, que incorpori serveis municipals i acompanyi el jovent al llarg de la seva trajectòria, no només en la tria.
- 3 **Identificar proactivament** l'alumnat amb més risc d'abandonament i desenvolupar programes compensatoris, incloent-hi el reforç de competències bàsiques, que permetin reduir la seva probabilitat d'abandonament.
- 4 **Incrementar** els recursos i **prioritzar-los** als centres on hi ha més complexitat i abandonament.
- 5 Identificar quins alumnes necessiten **suport especial**, com passa a la secundària obligatòria, i garantir que el reben també al batxillerat i als CFGM. La **reserva de places i la planificació de l'oferta** poden evitar la concentració d'alumnat amb més risc d'abandonament.

L'abandonament al batxillerat i als cicles formatius de grau mitjà, elaborat per **Adrián Zancajo** i **Carlos Bueno**, aporta per primera vegada dades sobre una etapa educativa molt transcendent, però molt poc analitzada. És la segona part de l'anàlisi sobre l'abandonament a l'educació secundària obligatòria, dels mateixos autors, que va permetre identificar els 9.905 alumnes que abandonen a 4t d'ESO.

L'informe detalla, entre altres coses, que més de **13.000 alumnes que no abandonen a 4t d'ESO ho acaben fent al batxillerat o als cicles formatius de grau mitjà**. També destaca que l'abandonament es dona especialment al primer curs i als CFGM, la qual cosa demostra que l'abandonament escolar prematur a Catalunya continua sent estructural (14,8%) i **requereix mesures molt més profundes**.

L'abandonament al batxillerat i als cicles formatius de grau mitjà fa una contribució totalment nova mitjançant una anàlisi longitudinal que permet **identificar el moment en què es produeix l'abandonament** i conèixer com hi influeixen la trajectòria prèvia o les característiques de l'alumne. Es fonamenta en les dades del Registre d'alumnes de Catalunya (RALC), que es complementen a l'estudi amb altres fonts de dades. Tot plegat permet comptar amb una informació que l'indicador europeu d'AEP no captura i que és fonamental per **disposar de propostes de política pública molt més efectives**.

L'impacte d'una orientació deficient, de no reforçar competències i de repetir

Amb un **primer curs crític**, en què es produeix la gran majoria de l'abandonament (a 1r de batxillerat és gairebé el doble que a 2n), l'informe confirma les mancances de l'actual sistema d'orientació. També detalla que es produeix sobretot als **cicles de grau mitjà** i que els dèficits del sistema afecten tothom, però especialment els nois i l'alumnat amb nacionalitat estrangera o amb alguna necessitat específica (NESE), que abandonen per sobre de la mitjana.

L'informe parla també d'una **alta concentració d'abandonament** per centres, que alhora és també un factor d'abandonament: un 25% dels centres de CFGM i un 22% dels centres de batxillerat tenen nivells alts o molt alts d'abandonament.

Igualment, evidencia la **necessitat de promoure trajectòries educatives lineals** i de continuar al sistema, ja que els estudiants que interrompen els estudis i els reprenen posteriorment tenen més probabilitats d'abandonar-los. Fa també dues alertes: l'**absència d'un sistema de reforç** que garanteixi les competències bàsiques condemna l'alumnat amb menys nivell a l'abandonament i haver **repetit curs** augmenta entre 10 i 2,5 vegades la probabilitat d'abandonament.

Propostes per evitar la interrupció, reforçar les competències i prioritzar la complexitat

L'informe proposa diverses mesures per combatre la interrupció dels estudis i evitar la concentració d'abandonament en determinats centres que es consideren factors d'abandonament. Els autors destaquen un **sistema d'orientació individualitzat** durant tota la trajectòria que incorpori els serveis municipals o una política de **beques d'entre 6.000€ i 9.000€ l'any** per alumne, en funció de la situació econòmica, per eliminar barreres econòmiques. També parlen de **programes de reforç de competències a la postobligatòria**, no només a l'ESO, i que els centres puguin utilitzar **els resultats de les proves de competències** com a eines de prevenció.

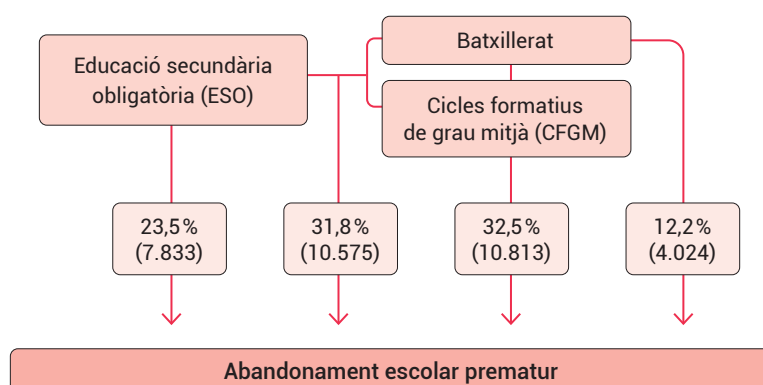
A més, l'informe recomana **identificar l'alumnat que necessita suport especial**, com passa a la secundària obligatòria, i garantir que reben aquest suport també al batxillerat i als CFGM, la qual cosa també pot obrir la porta a la **reserva de places i a la planificació de l'oferta**, per evitar la concentració d'alumnat amb més risc d'abandonament.

El 44,6 % dels joves en situació d'abandonament escolar prematur deixa els estudis durant l'educació secundària postobligatòria, especialment als CFGM.

Tot i que més de la meitat del jovent en situació d'AEP va abandonar durant l'ESO o en finalitzar-la (55,4%), l'abandonament que es produeix a l'educació secundària postobligatòria representa el 44,6% de l'AEP.

L'AEP és un fenomen complex que es dona en diferents moments de la trajectòria educativa i que requereix respostes adaptades als factors que expliquen l'abandonament escolar a cada etapa.

Moment d'abandonament dels joves de 19 i 20 anys l'any 2022

Font: elaboració pròpia a partir de dades del RALC.

Només en un any, 4.627 alumnes de batxillerat (4,7%) i 9.167 alumnes de CFGM (14,8%) van deixar els estudis sense assolir el nivell d'educació secundària postobligatòria.

L'any 2021, el 4,7% de l'alumnat de batxillerat i el 14,8% de l'alumnat de CFGM van abandonar els estudis. Els CFGM acullen més nois i alumnat amb vulnerabilitat econòmica i social, factors que, com veurem més endavant, influeixen en les possibilitats d'accedir i finalitzar els estudis secundaris postobligatoris.

Com a conseqüència, **el nivell d'abandonament als CFGM és molt més elevat que al batxillerat**, malgrat haver-se reduït un 30% entre 2017 i 2021.

Taxa i nombre d'alumnes que abandonen al batxillerat i als CFGM. Cursos 2016-2017 a 2020-2021

		2016-2017	2017-2018	2018-2019	2019-2020	2020-2021
Batxillerat	Taxa d'abandonament	–	–	–	3,8	4,7
	Nombre d'alumnes	–	–	–	3.606	4.627
CFGM	Taxa d'abandonament	19,1	19,2	17,8	14,2	14,8
	Nombre d'alumnes	10.774	11.102	10.533	8.594	9.167

Nota: al contrari que per als CFGM, el Departament d'Educació no disposa d'un registre unificat de graduats de batxillerat del curs 2016-2017 al curs 2018-2019. És per això que no es presenten les taxes d'abandonament a batxillerat entre els cursos 2016-2017 i 2018-2019.

Font: elaboració pròpia a partir de dades del RALC.

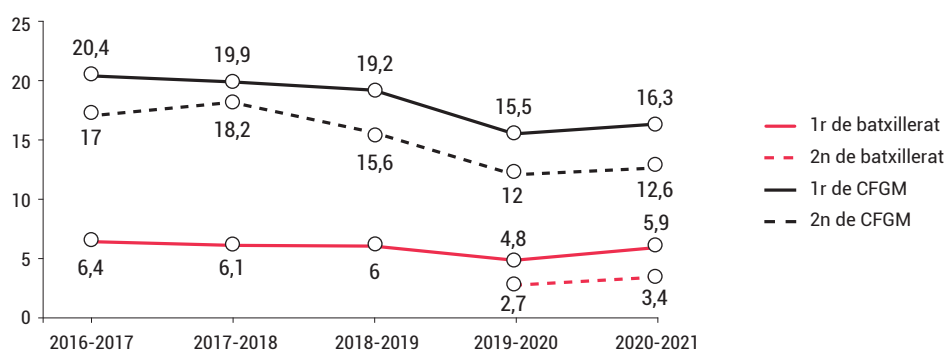
El primer curs és crític: dos terços de tot l'abandonament que es produeix en un any als CFGM i al batxillerat es dona a primer curs.

Dels més de 13.000 alumnes que van deixar els estudis en el curs 2020-2021, uns 9.000, és a dir, dos terços, ho van fer a primer.

El fet que la gran majoria de l'alumnat abandoni a primer indica que aquest és un moment crític a l'hora de garantir l'assoliment de l'educació secundària postobligatòria. A més de millorar l'orientació en el procés de transició, és fonamental que l'alumnat tingui suport i acompanyament durant l'educació secundària postobligatòria per garantir-ne la continuïtat. Processos d'acompanyament individualitzat, sistemes de beques i ajuts, o intervencions que permetin compensar les diferències en l'assoliment de competències bàsiques són fonamentals per garantir trajectòries educatives llargues i en condicions d'igualtat.

La transició de l'etapa obligatòria (4t d'ESO) a la postobligatòria és un dels moments més determinants de la trajectòria dels joves, i el rol d'orientació és essencial per acompanyar-los, tant durant la transició com en la nova etapa. També ho és per als adults que opten per requalificar-se a través dels CFGM, en comptes d'escollir altres opcions, com ara la formació per a l'ocupació o per a persones aturades.

Taxa d'abandonament a batxillerat i a CFGM segons el curs. Cursos 2016-2017 a 2020-2021

Nota: les dades disponibles no permeten calcular la taxa d'abandonament del 2n curs de batxillerat entre els cursos 2016-2017 i 2018-2019.
Font: elaboració pròpia a partir de dades del RALC.

A més a més, durant el primer any un percentatge important d'alumnat opta per canviar d'opció formativa.

Els canvis d'opció formativa, ja sigui de batxillerat a CFGM o entre cicles formatius, també són molt rellevants a l'educació postobligatòria. En el cas del batxillerat, és més habitual la repetició o el canvi cap a CFGM que l'abandonament.

- El 65% de l'alumnat de primer de CFGM i el 81% de l'alumnat de primer de batxillerat passen a segon.
- Entre els que no promocionen després del primer curs de CFGM, un 14% repeteix i la resta canvien de cicle (4,4%) o van a batxillerat (0,6%). Respecte a la repetició, aquesta no necessàriament es deu al fet que els alumnes no hagin assolit els objectius d'aprenentatge, sinó que molt sovint es tracta d'alumnes que no han finalitzat les pràctiques formatives no laborals i, per tant, al curs acadèmic següent consten encara com a matriculats al mateix curs.
- Al batxillerat, la repetició és més baixa (5,5%) i el canvi a un CFGM (7,3%) és més freqüent que l'abandonament (5,9%).
- Al batxillerat, un 7,3% de l'alumnat opta per canviar a un CFGM després del primer any. En el cas dels CFGM, els canvis de cicle se situen al voltant del 4,4% de l'alumnat de primer.

Trajectòries de l'alumnat de 1r de batxillerat i de 1r de CFGM. Cursos 2016-2017 a 2020-2021

ENSENYAMENT	TRAJECTÒRIA	2016-2017	2017-2018	2018-2019	2019-2020	2020-2021
1r de batxillerat	Avança de curs	78,2	79	79,8	85,5	81,3
	Canvia a CFGM	7,6	8	7,4	5,7	7,3
	Repeteix	7,7	7	6,7	4	5,5
	Abandona	6,4	6,1	6	4,8	5,9
1r de CFGM	Avança de curs	45,1	46,3	46,4	50,3	49,7
	Repeteix	16,2	15,1	15,3	13,5	14,1
	Es gradua de CFGM	12,6	12,8	13,4	15,6	14,4
	Canvia de cicle formatiu	4,6	4,8	4,7	3,9	4,4
	Canvia a batxillerat	0,7	0,6	0,6	0,6	0,6
	Abandona	20,4	19,9	19,2	15,5	16,3

Font: elaboració pròpia a partir de dades del RALC.

El volum d'abandonament i els canvis al primer curs, especialment als CFGM, poden estar motivats per dues raons principals:

- En primer lloc, la falta d'una orientació durant el primer curs d'educació secundària postobligatòria que sigui capaç d'acompanyar i adreçar els processos de desvinculació escolar dels alumnes en aquest primer any. També hi influeixen la falta d'un sistema de beques i ajuts que compensi els costos d'oportunitat de continuar estudiant o d'intervencions que reforcin els nivells d'assoliment de les competències bàsiques.
- En segon lloc, l'alumnat que no ha rebut una orientació adequada en la seva transició cap a l'educació secundària postobligatòria. Tant als CFGM com al batxillerat, on també hi ha un volum important d'alumnes que canvien cap a un CFGM, l'orientació i l'acompanyament són imprescindibles, no només per garantir la transició a l'educació postobligatòria, sinó per assegurar que l'alumnat tria una opció formativa ajustada als seus interessos i al seu perfil.

Les dades demostren que és imprescindible prioritzar la continuïtat al sistema.

Tot i que ara les trajectòries educatives i laborals dels joves són més complexes i menys lineals que fa dècades, l'informe mostra que **els joves que transiten directament des de l'ESO a l'educació secundària postobligatòria tendeixen a abandonar menys** els estudis.

- Aquesta diferència és especialment significativa als CFGM: **l'abandonament de l'alumnat que ha seguit una trajectòria lineal sense repetir és gairebé la meitat (7,9%) que la mitjana d'abandonament de tota l'opció formativa.**
- L'alumnat de batxillerat que ha optat per canviar a un CFGM també té taxes d'abandonament relativament reduïdes, properes al 10%. En canvi, **l'alumnat de CFGM que opta per canviar de cicle té més risc d'acabar deixant els estudis**, amb una taxa d'abandonament del 25,9%.
- L'alumnat de batxillerat i CFGM que se situa **fora de les edats teòriques abandona molt més** (prop d'un 20%) que el que es troba en l'edat teòrica de 16 anys a primer i de 17 anys a segon (entre un 2,7% i un 7,5%).

Fomentar la **continuïtat educativa** dels joves després de l'ESO és un altre àmbit clau en la lluita contra l'abandonament escolar. Reduir el nombre de joves que repeteixen, canvien d'estudis o se'n desvinculen temporalment és clau per reduir substancialment l'abandonament escolar.

**Taxa d'abandonament a 1r de batxillerat i a 1r de CFGM segons la trajectòria educativa prèvia.
Cursos 2017-2018 a 2020-2021**

1r de batxillerat

	2017-2018	2018-2019	2019-2020	2020-2021
Trajectòria lineal amb edat teòrica	2,4	2,4	2,1	3,5
Trajectòria lineal sense edat teòrica	17,7	20,3	16	19,1
Altres trajectòries	30	30,6	25,6	22,1
Trajectòria de repetició a batxillerat	22	24,5	18,3	25,2
Trajectòria de CFGM a batxillerat	39,1	40,1	38	34,2

1r de CFGM

	2017-2018	2018-2019	2019-2020	2020-2021
Trajectòria lineal amb edat teòrica	7,3	7,8	7,3	7,9
Trajectòria de batxillerat a CFGM	11,8	11,9	9,2	9,9
Trajectòria lineal sense edat teòrica	19,8	20,8	18,2	19,9
Trajectòria de repetició a CFGM	24,4	23,4	19,4	21,5
Altres trajectòries	30,9	29,5	24,2	24,8
Trajectòria de canvi de cicle	30,8	31,7	23,3	25,9

Font: elaboració pròpia a partir de dades del RALC.

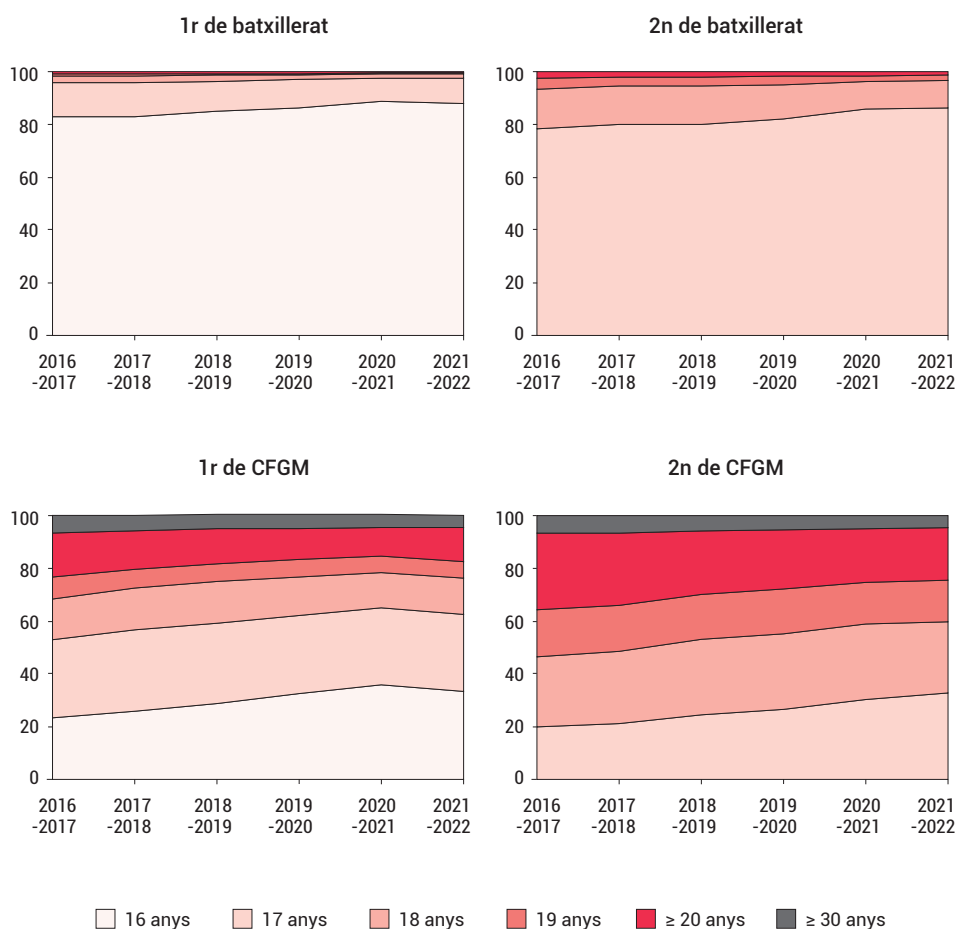
Als CFGM, 1 de cada 5 alumnes tenen més de 20 anys.

L'alt nivell d'abandonament de l'alumnat de més edat afecta especialment els CFGM perquè, així com al batxillerat la majoria d'alumnes tenen l'edat teòrica, els CFGM tenen alumnat amb una estructura d'edats molt més heterogènia: només al voltant d'un terç de la matrícula a 1r curs (33,2%) i a 2n curs (32,5%) té l'edat teòrica i 1 de cada 5 alumnes té 20 o més anys.

Això indica que **els CFGM atenen perfils molt diversos**: alumnat que transita directament des de l'ESO, alumnat que transita des de l'ESO després d'haver repetit o cursat un PFI i població adulta que opta per qualificar-se o requalificar-se a través dels CFGM en comptes d'altres opcions com ara la formació per a l'ocupació o per a aturats.

Que l'alumnat amb edats molt superiors a la teòrica representi un percentatge molt elevat de la matrícula de CFGM, i que aquest alumnat presenti taxes d'abandonament molt elevades, obre el **debat sobre la capacitat dels CFGM per facilitar processos de requalificació**.

Distribució de l'alumnat de batxillerat i dels CFGM segons l'edat. Cursos 2016-2017 a 2021-2022

Font: elaboració pròpia a partir de dades del RALC.

Taxa d'abandonament a 1r de batxillerat i a 1r de CFGM segons la trajectòria educativa prèvia. Cursos 2017-2018 a 2020-2021

1r de batxillerat

	2016 -2017	2017 -2018	2018 -2019	2019 -2020	2020 -2021
16 anys	2,5	2,6	2,6	2,3	3,6
17 anys	20,3	18,2	20,8	16,1	20
18 anys	36,8	35,7	37,5	32,7	35,9
19 anys	47,6	46,9	46,7	42,7	45,5
≥ 20 anys	51	47,6	48,9	43,3	46,5
Mitjana batxillerat	6,4	6,1	6	4,8	5,9

1r de CFGM

	2016 -2017	2017 -2018	2018 -2019	2019 -2020	2020 -2021
16 anys	7,7	7,4	7,9	7,3	7,9
17 anys	18,6	18,1	18,5	15,4	18
18 anys	27,1	26,8	28	23,4	24,1
19 anys	30,6	31,7	30,7	23,5	25,2
≥ 20 anys	29,1	31	28,5	23,2	23,8
≥ 30 anys	22,8	23,1	19,7	18,2	18,4
Mitjana CFGM	20,4	19,9	19,2	15,5	16,3

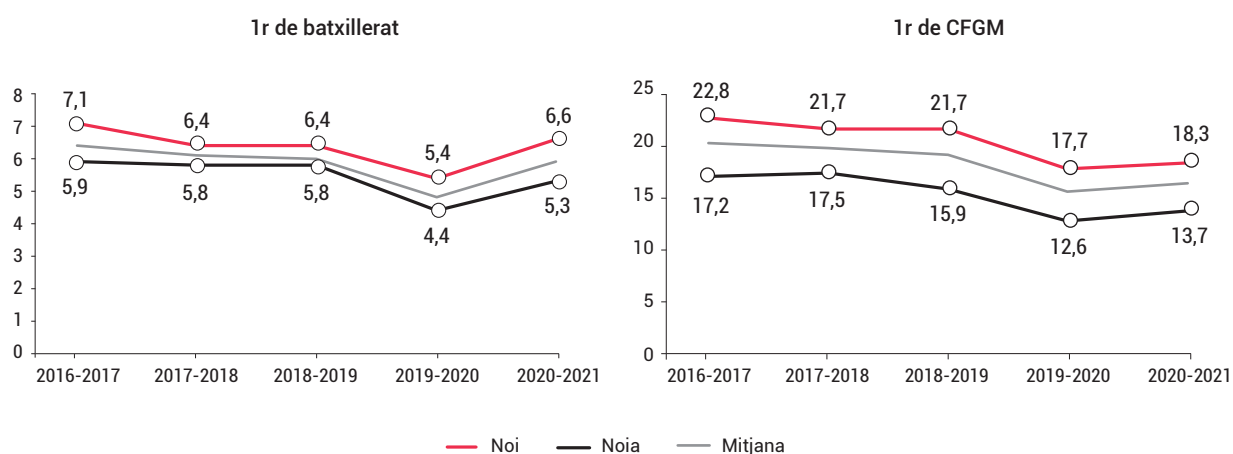
Font: elaboració pròpia a partir de dades del RALC.

Els dèficits del sistema afecten especialment els nois i l'alumnat amb nacionalitat estrangera o amb alguna necessitat específica, que abandonen per sobre de la mitjana.

Les característiques sociodemogràfiques de l'alumnat són un dels principals factors vinculats a l'abandonament, sobretot al batxillerat. El fet que els estudis professionalitzadors escolaritzin un percentatge més gran de població social i educativament desavantatjada explica que les diferències entre companys siguin menors que al batxillerat, on aquest alumnat és molt menys present.

- Els nois presenten unes taxes d'abandonament entre 1,3 i 1,2 vegades superiors a les de les noies tant al batxillerat com als CFGM.

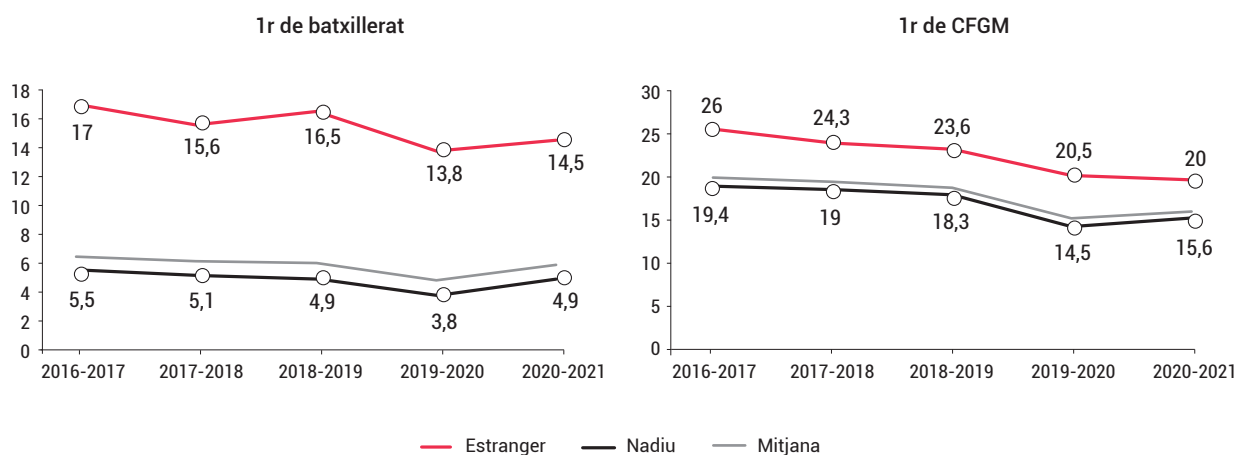
Taxa d'abandonament a 1r de batxillerat i a 1r de CFGM segons el sexe. Cursos 2016-2017 a 2020-2021

Font: elaboració pròpia a partir de dades del RALC.

- Al batxillerat, l'alumnat de nacionalitat estrangera abandona el triple que els seus companys, mentre que als CFGM té taxes d'abandonament 1,3 vegades superiors.

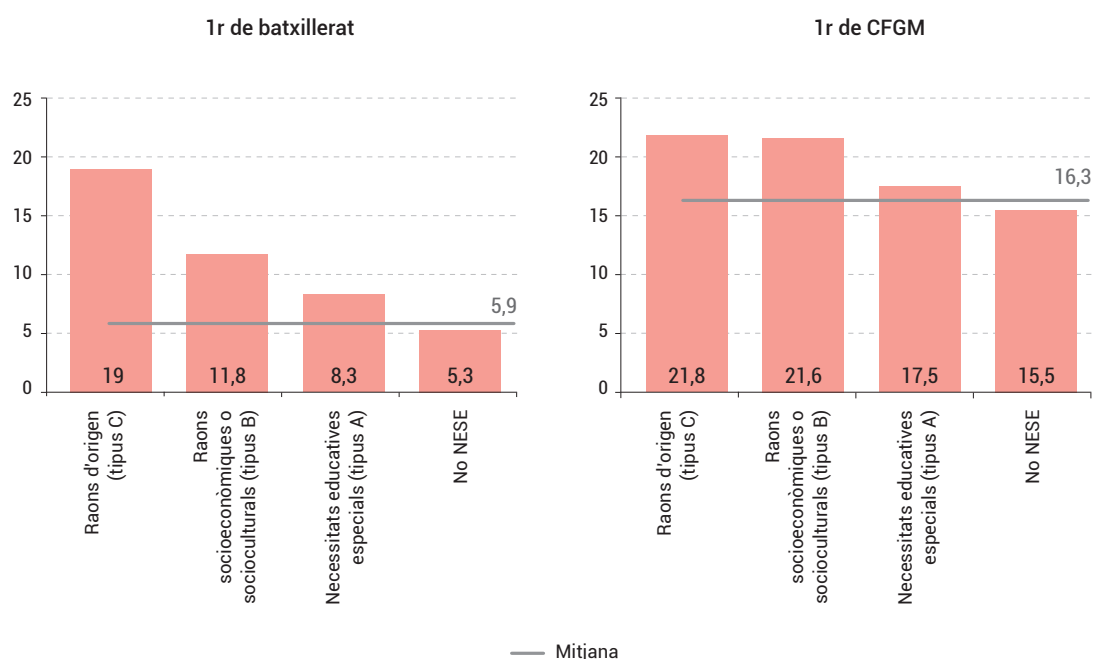
Taxa d'abandonament a 1r de batxillerat i a 1r de CFGM segons la nacionalitat. Cursos 2016-2017 a 2020-2021

Font: elaboració pròpia a partir de dades del RALC.

- A més d'estar clarament infrarepresentat a la secundària postobligatòria, l'alumnat amb necessitats educatives especials (NESE) abandona molt més que els seus companys, especialment al batxillerat. Tenir necessitats per raó d'origen (C) implica repetir 3,5 vegades més i per raó socioeconòmica (B), 2,2 vegades més. Pel que fa a les necessitats educatives especials (A), la xifra és d'1,6 vegades més.

Taxa d'abandonament a batxillerat i a 1r de CFGM segons la condició de NESE. Curs 2020-2021

Font: elaboració pròpia a partir de dades del RALC.

Tenir un nivell de competències bàsiques baix o repetir augmenta la probabilitat d'abandonar l'educació secundària postobligatòria.

Les dades mostren una relació lineal i significativa entre els nivells de competències bàsiques i la probabilitat d'abandonar l'educació secundària postobligatòria: un menor assoliment de les competències de 4t d'ESO es vincula a una major probabilitat d'abandonament. L'abandonament dels alumnes que no assoleixen un nivell mínim se situa per sobre del 20%.

Tot i que l'abandonament es troba relacionat amb altres factors, la relació amb el nivell d'assoliment de les competències bàsiques demostra **la importància d'establir programes compensatoris durant l'ESO, però també al llarg de la postobligatòria**, que permetin reforçar les competències principals (català, castellà i matemàtiques), especialment en l'alumnat amb nivells més baixos.

- L'alumnat amb **nivells d'assoliment baixos** (menys de 40 punts) a les proves de competències bàsiques de 4t d'ESO **abandona 2,5 vegades més** que la resta.
- Les principals diferències competencials entre l'alumnat que abandona i el que no s'observen a les **matemàtiques**, amb diferencials del 19% al batxillerat i del 15% als CFGM.
- L'alumnat que transita de l'ESO als **CFGM** té un nivell de competències més baix que el que opta pel batxillerat, especialment en el cas de les matemàtiques, on l'alumnat del batxillerat obté puntuacions un 30% superiors.

Puntuació a les competències bàsiques a 4t d'ESO segons l'opció formativa i l'abandonament. Curs 2020-2021

		CATALÀ	CASTELLÀ	MATEMÀTIQUES
Batxillerat	Abandona	71,4	75,8	64,5
	No abandona	78,7	82,1	76,9
	Diferència (%)	10,2	8,3	19,2
CFGM	Abandona	61,2	66,3	52,1
	No abandona	66,9	71,3	59,9
	Diferència (%)	9,3	7,5	15

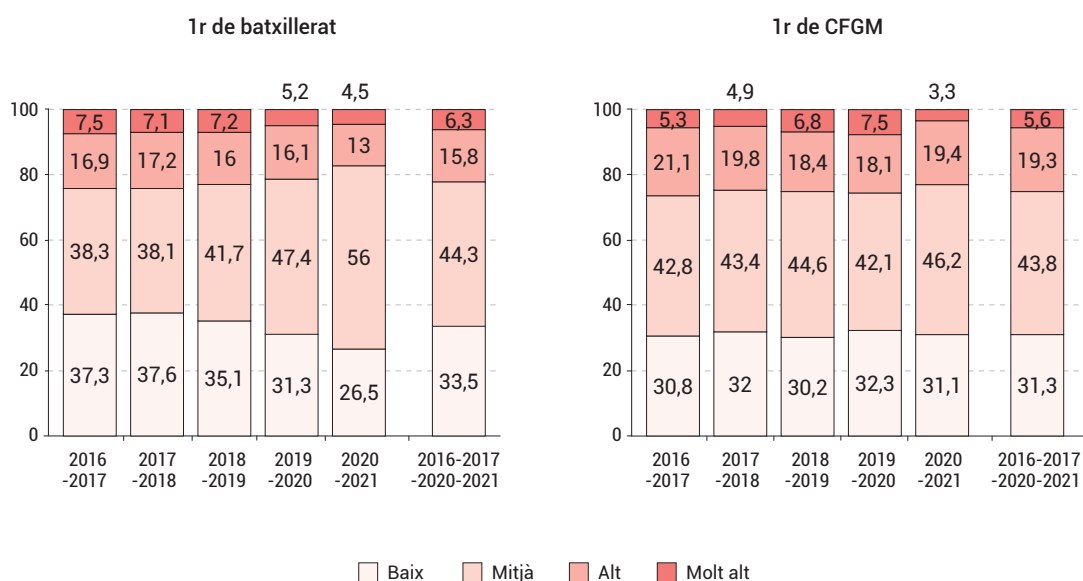
Font: elaboració pròpia a partir de dades del RALC.

L'abandonament és un problema especialment greu en determinats centres. Un 25 % dels centres de CFGM i un 22 % dels de batxillerat tenen nivells alts o molt alts d'abandonament.

Existeixen grans diferències entre centres, amb una concentració d'abandonament alta en alguns casos. Les elevades taxes d'abandonament existents en una part important dels centres que ofereixen batxillerat i CFGM posen en evidència la **necessitat d'actuar de manera urgent** en aquests centres, **amb mesures focalitzades a evitar que els alumnes deixin els estudis abans d'hora**.

- El 22,1% dels centres de batxillerat presenten nivells d'abandonament alts (per sobre del 9% de l'alumnat) o molt alts (per sobre del 15%).
- En el cas dels CFGM, un 24,9% té nivells d'abandonament alts (per sobre del 20% de l'alumnat) o molt alts (per sobre del 25%).
- La concentració de l'abandonament al batxillerat és especialment significativa **als centres de màxima complexitat**, on **la taxa d'abandonament duplica la de la resta de centres**. Mentre que als centres de màxima complexitat la taxa d'abandonament és de l'11,8%, a la resta de centres se situa al 5,4%.

Distribució dels centres educatius segons el nivell d'abandonament a 1r de batxillerat i a 1r de CFGM. Cursos 2016-2017 a 2020-2021

Font: elaboració pròpia a partir de dades del RALC.

Recomanacions de política pública

1 Promoure les trajectòries lineals i millorar les opcions formatives de la població adulta

L'informe demostra que els joves que transiten directament de l'ESO a l'educació postobligatòria presenten, en termes agregats, taxes d'abandonament significativament inferiors. L'evidència demostra que en l'abandonament escolar i les interrupcions educatives intervenen factors estructurals (limitacions econòmiques, cost d'oportunitat respecte a la incorporació al mercat de treball, etc.) i subjectius (experiència educativa prèvia, expectatives, aspiracions, etc.). Per tal de revertir-los, es proposa el següent:

- **Dissenyar un sistema de beques adequat que permeti compensar tant el cost econòmic directe com el cost d'oportunitat de continuar a l'educació.** La proposta de la Fundació Bofill, Beca + Secundària, que va en aquesta direcció, manté la cobertura i la quantitat actuals, amb un focus específic en l'alumnat entre 3r d'ESO i 2n d'educació postobligatòria, amb l'objectiu de fomentar trajectòries lineals i reduir l'abandonament en aquestes etapes. En el cas de l'educació secundària postobligatòria, es proposen ajuts d'entre 9.000€ i 6.000€ en funció de la situació socioeconòmica de l'alumnat. També preveu la possibilitat de modular aquests ajuts en funció dels resultats acadèmics. A partir de diferents escenaris pressupostaris, s'estima que podrien beneficiar entre 27.597 i 71.562 alumnes de l'educació secundària postobligatòria.
- **Un sistema d'orientació individualitzat, flexible i que vagi més enllà de la informació sobre les opcions d'escolarització.** Els plans d'orientació individualitzats han d'adaptar-se a la diversitat de motius d'abandonament que afecten diferents grups d'alumnat. A més a més, aquesta aproximació individualitzada ha de ser capaç d'adaptar-se als canvis experimentats pels joves al llarg de la seva trajectòria escolar. Es proposa un model d'orientació que vagi més enllà de l'àmbit estrictament escolar i incorpori els serveis municipals, i que acompanyi el jovent al llarg de la seva trajectòria i no només en els moments de tria.

La proposta de Decret d'orientació educativa (actualment en procés de discussió pública) apunta en aquesta direcció, però és important assegurar una implementació efectiva i amb els recursos econòmics, humans i de formació necessaris.

- **Millorar i enfortir els programes de formació per a l'ocupació i per a persones aturades.** Moltes persones de més de 20 anys opten per requalificar-se a través dels cicles formatius de grau mitjà, després d'un període fora del sistema o d'una situació d'atur. L'elevat abandonament d'aquesta població es pot explicar, per exemple, per la incompatibilitat de combinar la formació professional amb un retorn al mercat laboral. Això fa necessari **millorar els programes de formació per a aturats i de requalificació professional per a adults**, alternatius als CFGM, però de la mateixa qualitat i amb una millor adaptació a les necessitats de requalificació per tal que no s'hagi d'optar per la formació inicial.
- **Estudiar opcions per universalitzar l'accés a l'educació postobligatòria.** En la darrera dècada, diversos sistemes educatius del nostre entorn, com ara Portugal, França o Bèlgica, han optat per estendre l'educació obligatòria fins als 18 anys, la qual cosa facilita les transicions fins a l'educació secundària superior. Tot i que això supera l'àmbit competencial català, caldria estudiar opcions per aconseguir que el màxim d'alumnes arribin a assolir estudis postobligatoris, a través de la universalització de l'oferta i recursos del batxillerat i dels CFGM.

2 Identificar proactivament l'alumnat amb més probabilitat d'abandonament i desenvolupar programes compensatoris que permetin reduir aquest risc

Un dels resultats més destacats de l'informe és la relació entre els nivells d'assoliment de competències bàsiques i la probabilitat d'abandonar l'educació secundària postobligatòria. Aquesta relació és especialment determinant en el cas de l'alumnat amb nivells baixos a les proves de competències bàsiques de 4t d'ESO, el qual presenta nivells d'abandonament a batxillerat i a CFGM molt superiors a la mitjana. Això implica que, actualment, els resultats en les proves de competències bàsiques són un dels millors instruments, a més de les característiques socioeconòmiques de l'alumnat, per identificar l'alumnat amb més risc d'abandonament. Per tal d'identificar-lo de manera més efectiva, compensar el desavantatge de l'alumnat amb nivells baixos d'assoliment de les competències bàsiques i reduir la seva probabilitat d'abandonar, es proposa el següent:

- **Promoure l'ús per part dels centres educatius dels resultats de les proves de competències com a eines per identificar l'alumnat amb més risc d'abandonament i desenvolupar intervencions de prevenció.** Actualment, els docents i equips directius fan un ús reduït de les dades de competències bàsiques. L'Administració educativa, i en aquest cas específicament el Consell Superior d'Avaluació del Sistema Educatiu, hauria de facilitar més o millor informació als centres i formar els professionals educatius en l'ús d'aquesta informació per a propòsits d'anàlisi, identificació i prevenció del risc d'abandonament. Les noves proves diagnòstiques que es duen a terme a 2n d'ESO poden facilitar la identificació i les intervencions compensatòries entre l'alumnat amb nivells més baixos d'assoliment durant el segon cicle de l'ESO, abans que transitin cap a l'educació secundària postobligatòria.
- **Establir programes compensatoris durant l'ESO i al llarg de l'educació postobligatòria que permetin reforçar els principals àmbits competencials (català, castellà i matemàtiques).** Aquests programes poden tenir diferents formes, però s'haurien de desenvolupar fora de l'horari escolar i en coordinació amb els docents i tutors de l'alumnat. Cal destacar que el que es proposa és desenvolupar programes compensatoris complementaris, i en cap cas alternatius, al currículum de cadascun dels nivells educatius, com podrien ser els dispositius de diversificació curricular. El Pla de millora d'oportunitats educatives (PMOE - PROA+) n'és un exemple. A l'ESO, els programes de reforç han de servir com una eina de prevenció de l'abandonament a l'educació secundària postobligatòria. Al batxillerat i als CFGM es poden establir programes intensius per compensar el desavantatge derivat d'un nivell d'assoliment baix de les competències bàsiques durant l'educació obligatòria.

3 Millorar el nivell d'inclusió en l'educació secundària postobligatòria

La inclusió de l'alumnat amb condició de NESE a l'educació secundària postobligatòria continua sent una assignatura pendent del sistema educatiu català. En el cas de l'educació secundària postobligatòria, els resultats mostren una clara infrarepresentació de l'alumnat amb condició de NESE i nivells d'abandonament elevats, tant als CFGM com al batxillerat. Per tal de reduir les desigualtats de l'alumnat segons la seva condició de NESE, es proposa el següent:

- **Incloure el traspàs d'informació del registre d'alumnat NESE entre l'ESO i l'educació secundària postobligatòria.** Cal millorar els sistemes de registre i d'informació estadística perquè l'alumnat amb condició de NESE a l'ESO no perdi aquesta condició en el seu pas a l'educació postobligatòria si no existeix un dictamen que així ho indiqui. També seria necessari que el traspàs d'informació de l'alumnat amb condició de NESE entre equips docents o centres educatius es dugués a terme de manera més articulada i sistemàtica perquè no es tradueixi també en la pèrdua d'informació de caràcter més qualitatiu (p. ex., nivells d'assoliment, trajectòria educativa prèvia, intervencions realitzades, etc.).

4 Desenvolupar programes d'intervenció específica als CMC i als centres amb concentracions elevades de l'alumnat vulnerable

Els centres de màxima complexitat (CMC) concentren graus d'abandonament al batxillerat i als CFGM molt més elevats que la resta. Per pal·liar aquestes situacions, es proposa el següent:

- **Finançar els centres segons la composició de la seva població escolar, de manera que puguin millorar la dotació de recursos, tant monetaris com materials i humans.** Una dotació de recursos adaptada al nivell socioeconòmic de l'alumnat ha de permetre que els centres d'educació secundària postobligatòria amb més població socialment desfavorida, independentment de la seva condició de màxima complexitat, disposin d'una dotació extraordinària de personal i de recursos d'orientació i acompanyament, però també de personal d'atenció educativa no docent (tècnics d'integració social, promotors escolars i educadors socials i d'educació especial).
- **La reserva de places per a l'alumnat amb condició de NESE i la planificació de l'oferta** poden contribuir a la reducció dels fenòmens de segregació i concentració de població socialment desfavorida en determinants centres. A la vegada, aquesta mesura pot ajudar a disminuir els elevats graus d'abandonament d'alguns centres donada la seva relació amb l'escolarització d'un major percentatge d'alumnat socialment desfavorit.

Autoria

Adrián Zancajo. Investigador Ramón y Cajal al Departament de Sociologia de la Universitat Autònoma de Barcelona. Els seus àmbits d'especialització són la política educativa, les desigualtats i la planificació educativa.

Carlos Bueno. Investigador predoctoral INPhINIT al Departament de Sociologia de la Universitat Autònoma de Barcelona. Els seus àmbits de treball i d'interès són l'equitat, la planificació i la política educativa des d'una perspectiva comparada.

 **FUNDACIÓ
BOFILL**

Educació per canviar-ho tot